

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Förord	3
Förkortningar	5
1. Introduktion	11
1.1 Rättskällor	11
1.2 Bokens disposition.....	15
2. Allmänt om konsultansvaret	18
2.1 Immateriella tjänster.....	18
2.2 Blandade avtal	18
2.3 Rådgivning och information	19
2.4 Lag	21
2.5 Analogisk tillämpning av lag.....	21
2.6 Förutsättningar för ansvar.....	26
2.7 Ansvarsbedömningen.....	28
2.8 Oberoende.....	28
2.9 Tystnadsplikt	29
2.10 Förpliktelser mot samhället.....	29
3. Marknadsföringsansvar	31
3.1 Marknadsföringslagen.....	31
3.2 Civilrättsliga regler.....	32
3.2.1 Rättsverkan vid vilseledande marknadsföring	33
3.2.2 Marknadsföring av annan än konsulten	35
4. Uppdragsavtalet	37
4.1 Olika avtalsformer	38
4.1.1 Standardavtal	39
4.2 Några ansvarsgrundande faktorer.....	41
4.2.1 Omsorgspliktens betydelse.....	41

4.2.2	Tillitens betydelse	49
4.2.3	Jämförelse med det allmännas ansvar vid rådgivning	52
4.2.4	Gratistjänster och råd inom privatlivet	55
4.2.5	Personlig vägledning och uppskattningsfel.....	57
4.2.6	Risker med muntliga besked	60
4.2.7	Råd och information till en vid krets	62
4.2.8	Tidsfaktorns betydelse	63
4.3	Ansvar vid förmedling av uppdrag	64
4.4	Uppdragets avslutande.....	65
5.	Oskäligen och oklara avtal	66
5.1	Oskäligen avtal	66
5.1.1	36 § avtalslagen	66
5.1.2	Oskälighetsprövningen.....	67
5.1.3	Särskilt om näringsidkare.....	68
5.1.4	Analogi från tvingande regler	68
5.1.5	Avvikelse från god yrkessed.....	70
5.1.6	Jämkning av friskrivningsklausuler	70
5.2	Oklara villkor i standardavtal.....	72
5.2.1	Tolkning av standardavtal	72
5.3	Marknadsmässiga regler.....	75
5.3.1	Avtalsvillkor mellan näringsidkare	77
6.	Hur kan en konsult begränsa sitt ansvar?	78
6.1	Friskrivning från fackmässigt ansvar	78
6.2	Indirekt friskrivning.....	84
6.3	Betydelsen av arvodets storlek.....	87
7.	God yrkessed.....	88
7.1	Speciallagstiftning och yrkesetiska regler.....	89
7.2	Närmare om förhållandet metod – omsorg	90
7.3	Krav på uppdaterad kunskap	95
7.4	Några delplikter och deras betydelse för konsulter	99
7.4.1	Identifiera problemet och varna för risker.....	100
7.4.1.1	Konsultation i komplicerade rättsfrågor	101
7.4.1.2	Advokater	103
7.4.1.3	Fastighetsmäklare.....	104
7.4.1.4	Fondkommissionärer.....	106

7.4.1.5	Besiktningsmän och energikonsulter	106
7.4.1.6	Konstruktörer och arkitekter.....	110
7.4.2	Den pedagogiska plikten – informationsplikt	113
7.4.3	Lojalitetsplikt	119
7.4.3.1	Krav på effektivitet	119
7.4.3.2	Avrådningsplikt m m	120
7.4.3.3	Oberoende	123
7.4.3.4	Tystnadsplikt	124
7.4.4	Kontrollplikt	126
7.4.4.1	Fastighetsmäklare.....	127
7.4.4.2	Advokater	129
7.4.4.3	Revisorer	129
7.4.4.4	Fastighetsvärderare	130
7.4.4.5	Intygsgivare enligt bostadsrättslagen	131
7.4.4.6	Myndigheter	131
7.5	Den fria bedömningen.....	132
7.6	Specialistansvar	135
8.	Ansvar mot annan än avtalspart	140
9.	Konsultens rätt till ersättning	148
9.1	Skäligt arvode	148
9.2	Fast och rörligt arvode – bevisbördan och skälighets- bedömningen.....	149
9.3	Ungefärlig prisuppgift.....	151
9.4	Specificerad faktura m m	152
10.	Påföljder	155
10.1	Nedsättning av arvode	155
10.2	Avhjälpande och hävning	157
10.3	Skadestånd.....	158
10.3.1	Orsakssamband	158
10.3.2	Skadeståndets beräkning.....	161
10.3.2.1	Skadeståndslagen	161
10.3.2.2	Differensläran och det positiva kontraktssintresset	162
10.3.2.3	Råd utan ekonomisk nytta	165
10.3.2.4	Försiktighet vid åldersavdrag	166
10.3.2.5	Värdeminskning går före reparationskostnader	168
10.3.2.6	Sammanfattning av avsnitt 10.3	170

10.3.3 Den skadelidandes skyldighet att begränsa skadan.....	170
10.3.4 Medvållande till skadan	171
10.3.5 Den allmänna jämkningsregeln	174
11. Reklamation och preskription	177
11.1 Inledning.....	177
11.2 Reklamation och preskription enligt lag.....	179
11.3 Reklamationsplikt i oreglerade fall.....	180
11.4 Reklamation ska ske inom skälig tid	182
11.5 Rättspraxis om reklamation inom skälig tid.....	184
11.6 Vilka blir följderna av att reklamationen inte skett inom skälig tid?.....	188
11.7 Vilken är utgångspunkten för beräkning av preskriptionstiden?	188
11.8 Reklamationens innehåll och form.....	190
11.9 Något om oskäliga reklamationsvillkor	191
11.10 Preskription enligt 18 kap 9 § handelsbalken.....	193
12. Tvistlösning.....	196
12.1 Allmänna domstolar	196
12.2 Skiljeförfarande.....	197
12.3 Reklamationsnämnder	198
12.4 Medling.....	199
Bilagor – utdrag	201
1. ABK 09.....	203
2. Europarådets direktiv 93/13/EEG av den 5 april 1993 om oskäliga villkor i konsumentavtal	221
3. NJA 1994 s 532.....	230
Källor och litteratur	243
Rättsfallsregister	248
Sakregister.....	254

1. INTRODUKTION

1.1 Rättskällor

Gällande lag är den främsta rättskällan för den som söker lösningen på ett rättsligt problem. I Sverige saknas en lag som är gemensam för all slags konsultverksamhet. För vissa konsulter finns speciallagar, t ex advokater, fastighetsmäklare, finansiella rådgivare och revisorer. För tekniska konsulter som t ex arkitekter, konstruktörer, besiktningsmän och värderingsmän finns däremot ingen lag. Då lag saknas är man hänvisad till andra rättskällor för att få vägledning.

Lagförarbeten är en rättskälla som i Sverige tillmätts stor betydelse särskilt när det gäller hur en allmänt formulerad lagregel ska tolkas. Våra domstolar hänvisar i många av sina domar till förarbeten, vilket visar att dessa är viktiga för rättstillämpningen.¹

När det saknas direkt tillämplig lag, kan närliggande lagar och förarbeten till dessa bli föremål för en *analogisk tillämpning*. I vart fall har det betydelse om det i sådana förarbeten görs allmänna uttalanden om allmänna rättsgrundsatser eller om härskande värderingar.² Sådana uttalanden finner man t ex i förarbetena till konsumenttjänstlagen och lagen om finansiell rådgivning till konsumenter. I förarbetena till sistnämnda lag framhöll lagstiftaren särskilt att den utgör en kodifiering av föreliggande praxis avseende rådgivare.³

I denna bok kommer därför i betydande utsträckning hänvisning att ske till förarbetena till konsumenttjänstlagen och lagen om finansiell rådgivning då vi bedömer olika ansvarssituationer. Syftet är inte att huvudsakligen framhålla de typiskt konsumentskyddande reglerna i dessa lagar, utan att ur förarbetena lyfta fram allmängiltiga principer.⁴ Även uttalanden i förarbetena till de speciallagar i övrigt som finns för konsulter kan vara av intresse liksom förarbetena till lagen om myndigheters skadeståndsansvar vid rådgivning.

Rättspraxis. Högsta domstolens (HD) avgöranden är en central rättskälla och vägledande för rättstillämpningen (prejudikat). De finns utgivna i publikationen Nytt Juridiskt Arkiv (NJA). På senare tid har HD genom ett 20-tal domar avgjort

---

¹ Som en följd av Sveriges medlemskap i EU kommer dock lagförarbeten i framtiden inte längre att tillmätas samma betydelse som tidigare.

² Jan Hellner, Rättsteori, En introduktion, 1994, s 109 f.

³ Se prop 2002/03:133 s 11 f och Fredric Korling, Rådgivningsansvar, 2010, s 608.

⁴ Ordförande i konsumenttjänstutredningen var professor Ulf Bernitz och som expert deltog bland andra professor Jan Hellner.

fall som gäller konsulters ansvar. De flesta angår sådana konsulter som omfattas av speciallagar såsom de ovan nämnda. Några av domarna gäller ansvaret för tekniska konsulter. I kronologisk ordning finner man dessa i NJA 1987 s 692 (fastighetsvärdering), NJA 1990 s 705 (byggnadsinspektör), NJA 1994 s 532 (tygprovning), NJA 1997 s 65 och NJA 2001 s 269 (överlåtelsebesiktning), NJA 2001 s 878 (fastighetsvärdering), NJA 2007 s 962 (avtalsvillkor vid överlåtelsebesiktning), NJA 2017 s 113 (överlåtelsebesiktning ansvarsbegränsning) och HD 2017-11-14 T 5170-16 (myndigheters ansvar för råd). Flertalet av de rättsfall om konsultansvar som avgjorts av HD kommer i valda delar att refereras i boken.⁵

På många områden där tekniska konsulter är verksamma, t ex vid projekteringsuppdrag, finns inga avgöranden från HD. Denna så kallade "prejudikatstorka" beror delvis på att uppdragsavtal av större betydelse mellan tekniska konsulter och professionella uppdragsgivare ofta är försedda med skiljeklausul. Detta innebär att tvist ska avgöras av en av parterna tillsatt skiljenämnd. Avgöranden av skiljenämnd blir inte offentliga i samma utsträckning som avgöranden av domstol.⁶ Bristen på prejudikat kan också förklaras av att parterna strävar efter att träffa uppgörelser i saken innan en domstol slutligen avgör fallet. Sådana uppgörelser underlättas ofta av att det försäkringsbolag, i vilket rådgivaren har ansvarsförsäkring, helt eller delvis går med på att reglera skadan. Risken för oönskad publicitet och att den förlorande parten slutligt får stå för motpartens rättegångskostnader är också starkt avhållande faktorer för fortsatt process.

Förutom vägledande domar från HD är det också av intresse att ta del av underrettsdomar och då särskilt hovrätternas domar. De sistnämnda publiceras i urval i Rättsfall från hovrätterna (RH). Sådana avgöranden har inte lika stark prejudikatsverkan som HD:s domar. Den gängse meningen torde vara att en hovrättsdom endast konkret visar vilka rättsliga problem som kan uppstå och hur de bedöms av en kvalificerad domstol.⁷ Hovrättsfallen anses ändå ha en styrande effekt, särskilt i förhållande till tingsrätterna.⁸ För belysande av ansvaret vid teknisk konsultverksamhet kommer i boken att beröras RH 1995:88 (fastighetsvärdering), RH 1996:47 (överlåtelsebesiktning) och RH 1998:60 (överlåtelsebesiktning).

Även opublicerade underrättsdomar kan tjäna som exempel på hur en domstol har valt att bedöma ett problem. I stället för att i en bok som denna konstruera fritt uppfunna exempel för att konkretisera hur ett juridiskt problem kan lösas, är det en

⁵ Den som önskar ta del av fullständiga referat finner dessa i NJA, avd I, som utkommer periodiskt (Nordstedts juridik) och finns att läsa i biblioteken runt om i landet eller kan rekvireras genom dessa. Dessutom finns referat tillgängliga på internet (t ex www.lagen.nu).

⁶ I t ex våra grannländer Danmark och Norge finns större möjlighet att ta del av publicerade skiljedomar eller vägledande utlåtanden från rådgivande organ i tekniska frågor.

⁷ Jan Hellner, Rättsteori, En introduktion, 1994, s 96.

⁸ Ulf Bernitz, Lars Heuman, Madeleine Leijonhufvud, Peter Seipel, Wiweka Warnling-Nerep och Hans-Heinrich Vogel, Finna Rätt – Juristens källmaterial och arbetsmetoder, 2010, s 136.

fördel att kunna hänvisa till fall som förekommit i verkligheten.⁹ I den mån sådana domar har publicerats i datoriserade system för juridisk informationsökning kan det betyda att genomslagskraften av dessa är större än för andra domar.¹⁰

Principiella uttalanden från HD kan tillämpas analogt på likartade situationer. Även HD-fall som inte avser konsultverksamhet kan i detta avseende vara av betydelse. I boken kommer t ex avgöranden av HD som gäller skadestånd i utomkontraktuella sammanhang (utanför parternas avtal) att återopas.

Yrkesetiska regler har stor betydelse vid bedömningen av konsultansvaret. För de flesta konsulter finns branschorganisationer som tagit fram riktlinjer eller normer för vad som kan anses vara *god yrkessed* inom det speciella område där konsulten är verksam. Dessa organisationer har i regel särskilda bedömningsorgan eller nämnder som i konkreta fall prövar om ett förfarande överensstämmer med koden och som kan komplettera regelsamlingen med utfyllande praxis. I vissa fall har ett bedömningsorgan en kvalificerad domare som ordförande och då även ofta en i övrigt kvalificerad sammansättning.¹¹ Sådana bedömningsorgan har i regel möjlighet att vidta disciplinära åtgärder såsom erinran, varning och i sista hand uteslutning av medlemmen. Det händer att HD låter vederbörande branschorganisation yttra sig i mål som gäller konsultansvar. Sådana yttranden kan ha en avgörande betydelse för målets utgång. För fastighetsmäklare finns Fastighetsmäklarinspektionen (FMI), Mäklarsamfundets Disciplinnämnd och Fastighetsmäklarförbundets reklamationsnämnd (FRN). För besiktningsmän som utför överlåtelsebesiktningar och som är godkända av Svenska Byggingenjörers Riksförbund (SBR) finns detta förbunds fastighetsrättsliga nämnd.

Ett annat organ för utomrättslig normbildning är Allmänna reklamationsnämnden (ARN), som avger rådgivande yttranden i konsumenttvister, även sådana som gäller konsultverksamhet. Några avgöranden från ARN och liknande organ kommer att nämnas i boken.

Rättsvetenskap. Den juridiska litteraturen är inte att betrakta som en rättskälla likvärdig med lagar, lagförarbeten och rättspraxis. Oavsett detta har den juridiska litteraturen stor betydelse och återopas inte sällan av domstolarna om ett uttalande är välgrundat och uttrycker en princip som domstolen av detta skäl vill ansluta sig

⁹ I boken kommer att refereras ett flertal domar från svenska och nordiska underrätter. Det är inte alltid möjligt att utläsa vad sådana domstolar egentligen grundat sin dom på. Ofta är domskälen kortfattade eller otydliga. Handlar domen om konsultens omsorgsplikt, är det en tolkning eller utfyllnad av uppdragets innehåll eller grundar sig domen på vad som är sedvanligt inom yrket? Domskälen kan också innehålla bevisfrågor och utgången kan bero på vem som har bevisbördan för vissa rättsfakta. Ofta tycks det vara en blandning av olika sådana omständigheter som bestämmer domslutet. Oavsett denna osäkerhet kan praktikern ha nytta av att läsa hur en domstol bedömt olika rättsliga problem.

¹⁰ Jan Hellner, *Rättsteori, En introduktion*, 1994, s 96.

¹¹ Ulf Bernitz, Lars Heuman, Madeleine Leijonhufvud, Peter Seipel, Wiweka Warnling-Nerep och Hans-Heinrich Vogel, *Finna Rätt – Juristens källmaterial och arbetsmetoder*, 2010, s 165.

till.¹² I vår framställning förekommer ofta hänvisningar till den juridiska litteraturen.

Referenser kommer också att göras till *Avtalslagen 2010*, som är en återgivning av gällande avtalsrätt i paragraffformat av professor Christina Ramberg. Det är alltså inte en lag, utan en kodifiering av lagar, rättspraxis och handelsbruk. Framställningen innehåller kommentarer som succesivt uppdateras och hittas på www.avtalslagen2010.se.

Gemensamt upprättade standardavtal ("agreed documents"). Med sådana dokument avses regelverk upprättade i samverkan mellan berörda parter eller organisationer på båda sidor. Syftet är att åstadkomma villkor som är juridiskt genomarbetade och i vilka parternas rättigheter och skyldigheter är rimligt balanserade.¹³ För tekniska konsulter finns ett sådant dokument, Allmänna bestämmelser för konsultuppdrag inom arkitekt- och ingenjersverksamhet av år 2009 (ABK 09). Vid vår genomgång av olika ansvarssituationer kommer ibland jämförelse att ske med vissa regler i ABK 09 och motsvarande regler i konsumenttjänstlagen, som i grundläggande delar liknar varandra. Vissa villkor i ABK 09 kan ibland fungera som ett stöd för en allmän princip gällande även för parter som inte avtalat om att ABK 09 ska gälla. Ett agreed document är inte en rättskälla likställd med lag och rättspraxis. Delar av dokumentet kan dock tänkas utgöra *handelsbruk* (*god yrkessed*) och kan då få betydelse vid tolkning eller utfyllnad av andra avtal.¹⁴

Utländskt material. På grund av att svensk rättspraxis är sparsam när det gäller tekniska konsulter ansvar kommer rättspraxis från Danmark och Norge att anföras i viss omfattning. Trots att nordisk rätt i många avseenden liknar varandra, bör dock en försiktig hållning intas till rättsfallens betydelse i Sverige. De fall som återopas i boken bör därför, i likhet med svensk underrättspraxis, betraktas som exempel på hur en kvalificerad domstol bedömer ett enskilt problem. Även juridisk litteratur från dessa länder kommer i några fall att återopas, och då närmast som en komplettering till vad som anförts i motsvarande frågor i svensk juridisk litteratur. I samma syfte anföras undantagsvis engelsk litteratur. Av större betydelse är ett europeiskt akademiskt arbete publicerat 2009, Draft Common Frame of Reference (DCFR). De framtagna modellreglerna syftar till att harmonisera den europeiska lagstiftningen i civilrätt, bland annat finns ett kapitel, Chapter 7, som handlar om "Information and advice". Hänvisning till DCFR görs redan i svenska domstolar.¹⁵ Vi kommer att referera till några av modellreglerna i boken.

¹² Jan Hellner, Rättsteori, En introduktion, 1994, s 86.

¹³ Ulf Bernitz, Standardavtalsrätt, 2008, s 18.

¹⁴ Jacob Heidbrink, Logistikavtalet, 2005, s 24 ff.

¹⁵ Se t ex NJA 2009 s 672 ang uppsägningstid vid långvarigt återförsäljaravtal. HD återopar bl a DCFR IV.E.-2:302 som stöd för att uppsägningstid på tre månader skulle gälla, trots att någon klausul om uppsägningstid inte fanns med i avtalet.

Den fria bedömningen. När det saknas stöd i lag, förarbeten och prejudikat för ett avgörande kan en domstol vara hänvisad till allmänna överväganden. Domstolen gör en fri bedömning. Detta sker i främst utomkontraktuella sammanhang genom en sammanställning av tre faktorer nämligen risken för skada, den sannolika skadans storlek och möjligheterna att förebygga skadan. Eventuellt tillkommer en fjärde faktor nämligen den handlandes möjlighet att inse risken för skada. Domstolen gör en helhetsbedömning och väger de olika omständigheterna mot varandra. Den avgör sedan om dessa omständigheter kräver ett annat handlande än det som förekommit.¹⁶ Att den fria bedömningen även kan göras i kontraktsrättsliga sammanhang kommer att visas i boken.

Slutligen bör nämnas vad som brukar kallas ”*sakens natur*” i fall där resultatet är så självklart att man inte behöver åberopa några mer djupgående eller principiella skäl.¹⁷

1.2 Bokens disposition

Kap 2, Allmänt om konsultansvaret. Här beskriver vi vad som skiljer konsultverksamhet från andra former av professionell verksamhet. Då generell lag för konsulter saknas uppkommer frågan om parter som tvistar kan åberopa annan lag eller ett så kallat agreed document inom ett närliggande område. Vidare presenteras grundläggande synpunkter på de rättsliga förutsättningarna för ansvar och vilka yrkesetiska regler de flesta konsulter har att iaktta.

Kap 3, Marknadsföring. I kapitlet konstateras att konsulter har ett civilrättsligt ansvar vid marknadsföring och att avtalsmekanismen kan komma igång redan i detta skede. Vidare påvisar vi att ansvaret för marknadsföring vid konsulttjänster kan vara strängare än vid exempelvis köp eftersom det normalt vid erbjudande av tjänst är svårare att i förväg rätt värdera den erbjudna prestationen.

Kap 4, Uppdragsavtalet. De flesta konsultavtal ingås formlöst och inte sällan i sammanhang som gränsar till områden som kännetecknas av skadeståndsrättslig immunitet som t ex vid gratiskonsultationer. I kapitlet diskuteras vem av parterna som ansvarar för att ett rättsligt bindande avtal har ingåtts. Utmärkande för många uppdragsavtal är att avtalets innehåll och omfattning behöver förändras under uppdragets gång. I kapitlet framförs synpunkter på vem som har ansvaret för att en sådan förändring sker. Andra frågor som kort berörs är konsultens ansvar för medhjälpare och vid förmedling av uppdrag.

¹⁶ Jan Hellner och Marcus Radetzki, Skadeståndsrätt, 2014, s 127 ff.

¹⁷ Jan Hellner, Rättsteori, En introduktion, 1994, s 117 f.

Kap 5, Oskäligen och oklara avtal. I kapitlet gör vi en genomgång av vad som kan anses vara oskäligen och oklara avtalsvillkor, särskilt sådana som förekommer i standardavtal.

Kap 6, Hur kan en konsult begränsa sitt ansvar? Utmärkande för konsulter är att arvodets storlek inte står i rimlig proportion till den risk för stor skada som en vilseledande upplysning kan föranleda. En konsult har normalt inte några materiella tillgångar, som kan tjäna som underlag för ett stort skadestånd. Frågan, som vi behandlar i kapitlet, är vilka möjligheter en konsult har att genom avtal eller på annat sätt begränsa sitt ansvar. Det ligger i sakens natur att en konsult inte bör kunna friskriva sig från sitt fackmässiga ansvar. Risken är att en sådan friskrivning blir bedömd som oskäligen. En tänkbar möjlighet att nå samma resultat kan vara att begränsa ansvaret genom så kallad indirekt friskrivning.

Kap 7, God yrkessed. Kapitlet behandlar vilka grundläggande plikter som gäller för alla konsulter, men även några delplikter som är typiska för vissa i denna bok angivna yrkesgrupper. Slutligen diskuteras i vad mån det finns ett specialistansvar.

Kap 8, Ansvar mot annan än avtalspart. Konsulter som utfärdar intyg av olika slag utsätter sig för risken att tredje man fäster tillit till uppgifter i dokumentet och fattar beslut på grund av detta. Kapitlet handlar om vilket ansvar konsulten har när uppgifter i dokumentet visar sig vara vilseledande.

Kap 9, Konsultens rätt till ersättning. Den främsta skyldigheten för uppdragsgivaren är att betala arvode. Om parterna är oense om arvodets skälighet finns vissa riktlinjer att gå efter, vilket kapitlet belyser.

Kap 10, Påföljder. En konsult kan visserligen ha gett vilseledande besked, men det räcker inte som skäl för påföljd. Det måste finnas ett orsakssamband mellan den oaktsamma konsultationen och skadan. Vidare finns olika slag av påföljder och frågan är hur dessa kan drabba en konsult. Om påföljden avser skadestånd finns olika meningar hur ett sådant ska beräknas. Ett skadestånd kan bli föremål för jämkning på olika grunder.

Kap 11, Reklamation och preskription. Det finns olika skäl till att den som är missnöjd med en motparts prestation ska underrätta motparten om detta (reklamation). Kan en sådan skyldighet åvila någon utan stöd av lag eller avtal? Vilka rättsverkningar kan i så fall en underlåtelse att reklamera föra med sig? En annan fråga är att bestämma startpunkten för reklamationskyldigheten och hur snabbt reklamationen därefter ska ske. Vidare finns skäl att definitivt klippa av banden mellan parterna sedan en viss tid gått från det att prestationen fullgjordes (preskription).

Kap 12, Tvistlösning. För att lösa tvister mellan enskilda parter finns, förutom statliga domstolar, möjlighet till privat rättsskipning genom skiljeförfarande. Dessutom finns ett antal reklamationsnämnder eller liknande organ som lämnar rekom-

mendationer hur en tvist ska lösas. Inom ramen för dessa verksamheter förekommer också medlingsförfarande, som syftar till att ena parterna på frivillig väg. I kapitlet lämnas en kort redogörelse för några sådana organ för tvistlösning och hur dessa fungerar.